

Između zbilje i sna

NEKE REFLEKSIJE JEDNOG *NEARHITEKTA* (PEJZAŽNOG
ARHITEKTA) O SUSTAVU PROSTORNOG UREĐENJA I GRADNJE

Prije tridesetak godina, kada sam još bio student vrtlarstva i oblikovanja pejzaža na Poljoprivrednom fakultetu u Zagrebu, pročitao sam u *Čovjeku i prostoru* intervju s Brunom Zevijem na temu budućnosti pejzažne arhitekture. Povod intervjuu bio je međunarodni simpozij *Gradski pejzaž – teorija i praksa*, održan u Ljubljani 1988. godine, na kojem je i Zevi bio sudionik. U intervjuu je, između ostalog, govorio o nedovoljnoj uključenosti pejzažnih arhitekata u korpus arhitektonske profesije te o potrebi uspostavljanja snažnijih i bliskijih veza pejzažnih arhitekata i arhitekata. Pri tome je na zanimljiv način obrazložio

moćni uzrok takvih odnosa, kazavši da pejzažni arhitekti nisu dovoljno neurotični i da uglavnom idealiziraju prostorne situacije i slike.

ROBERT DUIĆ Tada nisam mogao u potpunosti razumjeti značenje izrečenog ni važnost unutarstrukovnog i međustrukovnog dijaloga i odnosa. Bio sam, ipak, samo student koji se nadobudno veselio profesionalnom odrastanju, očekujući neke nove Zelene potkove i Maksimire, neke suvremene *ladanjske* pejzaže, videći se, naravno, i kao akter-autor takvih prostornih intervencija i zahvata. Vjerovao sam i da je arhitektura kao materijalizacija, odnosno oprostorenje neke ideje, snažno usmjerena razvoju i uspostavljanju dijalektike sa svojim kontekstom – prirodnim, kultur-

**DISKREPANCIJA
IZMEĐU DEKLARATIVNOG I
NAŠE PROSTORNE
ZBILJE UKAZUJE
NA POTREBU
INTROSPEKCIJE
ARHITEKTONSKE
PROFESIJE O
VLASTITOJ (SU)-
ODGOVORNOSTI
ZA TAKVO
STANJE, ODNOSNO
O ETIČNOSTI
DOSADAŠNJEG
ODNOSA
PREMA PROSTORU**

stio sam činjenicu da je prevladavajuća stvarnost bitno drugačija od svega onoga što su me učili na fakultetu, a posebice od snova koje ima svaki iole ambiciozniji student. U okolnostima u kojima se oblikovanje prostora uglavnom rukovodi logikom investicije, nema mjesta za pejzažnu arhitekturu. Ona tu može egzistirati samo kao štafaža, pa makar se na nju vezao i značajan dio financijskih sredstava. Bez urbanizma kao stručne i znanstvene discipline sveobuhvatnog planiranja razvoja prostora nema pejzažne arhitekture (ni arhitekture), pogotovo ako želimo govoriti o društveno-relevantnoj profesiji.

Oživotvorenje strukturne/prostornotvorne uloge pejzaža, odnosno njegovih sastavnica, moguće je samo u okviru integralnog i interdisciplinarnog promišljanja prostornih funkcija, procesa i međuodnosa. A u takvoj konstelaciji, u kojoj se iščitava velika slika, i pejzaž dobiva značajnu pozornost u odlukama vezanim uz problematiku korištenja i oblikovanja prostora

im i socijalnim – i da je pri tome bitna samo potvrda koju na duge staze donosi svaki naš život, a ne *mediji* ili razna *udruženja*.

Nažalost, vrlo brzo nakon toga, u samim počecima profesionalnog rada, osvije-

ra (pejzaž kao prostorno ishodište/okvir održivog razvoja grada, pejzaž kao infrastruktura, pejzaž kao identitetski element...). Jer, da parafraziram poštovanu Željku Čorak, pejzaž je sinteza, a ne adicija. Tada i pejzažna arhitektura postaje nezaobilazni akter, i to kao spona između prirodnog i antropogenog, medijator odnosa pejzaž–društvo–kultura te suoblikovatelj novih pejzažnih struktura, pri čemu su obazrivost, uravnoteženost i sudržanost ključne riječi koje opisuju njezin *modus operandi*, i kao takva dodatno osnažuje arhitektonski *métier*.

Iako danas svako javno promišljanje razvoja i artikulacije prostora u svojoj osnovi naglašava koncept održivosti i nužnost razumijevanja odnosa između prostornih/pejzažnih sastavnica, ekonomije i društvenih utjecaja, ipak svjedočimo vrlo izraženim procesima, kao što su fragmentacija prirodnog pejzaža, zapuštanje, odnosno nestajanje kulturnih pejzaža, bujanje amorfnih suburbanih/periurbanih prostora, gubitak čvrsto definiranih urbanih granica, građenje potpuno akontekstualne arhitekture (Pri čemu se čak pojedinim zdanjima dodjeljuju i vrlo prestižne strukovne nagrade?!)... Očito je da su pojmovi kao što su pejzaž / pejzažna raznolikost / pejzažne osobitosti – bioekološke, vizualno-estetske, kulturne i osjetilne / bioraznolikost / prostorna održivost / *negradnja* / i sl. uglavnom ugrađeni u deklarativnu stvarnost domaće urbanističke i arhitektonske prakse umjesto u profesionalnu svakodnevicu.

Nažalost, pri tome se zaboravlja da pejzaž (prostor) jako dugo pamti i da zatvaranjem očiju nećemo zaustaviti ili izbrišati tragove koje ostavljamo. Pejzaž koji nas okružuje, u kojem živimo, radimo i u

RCR ARQUITECTOS: ATLETSKA STAZA TOSSOLS-BASIL, OLOT, ŠPANJOLSKA, 2000.

kojem se krećemo, prostorni je palimpsest na koji se bilježi – materijalizira i oprostori – naša kultura s individualnim i općedruštvenim vrijednosnim određenjima, uključujući odnos prema prirodi i okolišu te baštini. A današnje slike naših gradova, predgrađa, sela... dovoljno govore same za sebe.

Diskrepancija između deklarativnog (u kontekstu cjelokupnog zakonodavnog

okvira te mnogobrojnih strategija i inicijativa) i naše prostorne zbilje, u kojoj je vrlo vidljiv nedostatak snažnih urbanističko-arhitektonskih gesti i arhitektonskog rafinmana, ukazuje na potrebu propitivanja modela postojećih odnosa u sustavu prostornog uređenja i gradnje, ali i potrebu introspekcije arhitektonske profesije o vlastitoj (su)odgovornosti za takvo stanje, odnosno o etičnosti do-

sadašnjeg odnosa prema prostoru. Naime, bez obzira na rigidno zakonodavstvo, sektorski fragmentiran sustav te postojanje čitavog niza društvenih anomalija, naslijeđenih i ovovremenih, koje utječu na zemljišne i prostorne politike, nemudro je *prati ruke* i zauzimati *alibi pozicije* jer se time dodatno naglašava, odnosno potvrđuje, trenutni status arhitekture kao uslužne profesije bez zna-

čajnije društvene relevantnosti. Stoga prije svega treba potaknuti iskreni unutarstrukovni i međustrukovni dijalog svih *prostornih* struka, jer željenu razinu kulture prostora nije moguće ostvariti bez uključivosti i odgovarajuće kulture dijaloga i odgovornosti. U suprotnom, bojim se da će arhitektura izgubiti i ono malo preostale društvene relevantnosti, a pejzažna arhitektura u takvoj konstelaciji i potpuno nestati s naše scene.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Vraćam se na početak i spomenuti intervju...

Bruno Zevi, oprostite, ali možda su pejzažni arhitekti samo previše poetični.

Uostalom, kao što kaže Carme Pigem: *Zašto ne bismo govorili o ambijentu, toplini, osjećaju, zvuku, mirisu prostora...?* ■